

Abraham Hans  
DE VLAAMSE BOSKEREL

XVII. HET EINDE VAN TOON

In de ziekenkamer van de gevangenis lag nu Toon Verdonk. In zijn koorts had hij om Thilde en Zoete en Toria geroepen, om zijn struiken en bomen. Zijn wild en vogels, om de lucht van het woud en het veld. Hij had gehuild over de loeders en verdrukkers, over de lafaards en slaven.

Vermeire bezocht hem meermaals en de goede dokter wist, dat de gebroken man nooit meer de boslucht inademen zou. En de tiende nacht na de aanhouding, toen hij zelf de nacht bij de zieke had doorgebracht, was hij spoedig om Thilde gegaan. Schuchter blikte het meisje naar het sombere gebouw, met zijn getraliede vensters in de dikke muren. Hier dus had men haar vader gebracht, die brave, eerlijke vader! De koets stopte voor de zware, met ijzer beslagen poort, waarin een smal binnendeurtje geopend werd. 't Schemerde Thilde voor de ogen. 't Was of het arme jonge meisje vreesde hier binnen te gaan, en Vermeire, zelf diep ontroerd, moest haar steunen en geleiden door de lange gangen, over een triestig ingesloten plein, tot in een lazaret, waar op een lange rij, de smalle ijzeren bedden stonden. Eensklaps zag Thilde door de floers van tranen een ruig, ingevallen, bleek gelaat boven de dekens en ze gilde:

— Vader, och Here, vader toch!

De dochter knielde bij het bed en sprak snikkend:

— Vader ik ben hier, uw Thilde, vader ge kent me wel, och Here! Vader toch!

Verdonk lag bewusteloos. Onder het deksel hijgde zwaar de borst. Ja het was de doodstrijd die intrad, maar lang duren kon. Thilde stond op en vol tedere kinderliefde staarde zij haar vader aan. Ze wilde iets voor hem doen, wist niet wat, gevoelde zich machteloos, tot haar oog op de dorre, gele lippen viel. Ze vroeg om water. Men reikte haar een glas toe en Vermeire zei:

— Ja, drink eens, 't zal u bedaren.

Maar Thilde nam een doekje van het tafeltje, doopte het in het water en bevochtigde de lippen van de zieke.

— 't Zal vader goed doen, fluisterde ze. Dokter lijdt hij?

— Hij haalt zo moeilijk adem.

't Geluid dat uit de keel opsteeg, klonk nu zwaarder, dan lichter, evenals bij een gezonde, die in zijn slaap snurkt.

— Ja, maar hij heeft het toch niet erg benauwd. Onbeweeglijk bleef Verdonk in dezelfde houding liggen op de rug, het hoofd wat achterover in het kussen, de goede en de verminkte arm stijf langs het lichaam. Donker stak zijn lange, ordeloze baard af bij het waskleurig wezen.

Vermeire kon het oog niet van de zieke afwenden. Weer drong het beeld van de vernederde, verminkte Vlaming zich aan zijn geest op. Wat had deze man kunnen zijn, wat was hij nu! En wat had het volk van Vlaanderen kunnen worden! Wat is het thans?

Thilde zette zich zwijgend bij het bed en gedurig verfriste zij de dorre lippen van haar vader. 't Was alles wat ze voor hem doen kon, maar ze deed het vol liefde.

— Dokter, vroeg ze na een poosje, is dit sterven?

Vermeire knikte.

Thilde zweeg weer.

Maar dan fluisterde ze als angstig:

— Is vader al berecht, of mag dat hier niet?

— Ja zeker, de aalmoezenier van het gesticht is deze morgen bij hem geweest.

— Heeft vader biecht gesproken?

— Hij kon niet. Maar hij heeft de H. Olie ontvangen.

— En de communie niet?

— Neen, hij was buiten kennis.

— Och, dokter toch!

Weer zweeg ze een wijl en dan zei ze vol betrouwen:

— God kent vader beter dan de mensen, niet waar?

— Wij denken dat toch.

Nadien kwam de pastoor nog op bezoek.

Traag kropen de uren voort. Hoe stil was het in dit groot gebouw! Soms hoorde men een doffe stap of het toeslaan van een deur, maar meer niet! Och, voor velen was de gevangenis immers een reusachtig graf.

Laat in de namiddag werd het hijgen nog zwaarder en de ademhaling moeilijker. Thilde begreep het, ze behoefde niets te vragen en ze barstte in snikken los.

— Vader sterft, och Here, vader toch! jammerde ze. En hij kent me niet meer. Hij kan niets zeggen. Vader! riep ze. Kent ge uw Tilde dan niet? Gereutel klonk slechts tot antwoord. En kort nadat uit een naburige toren vijf slagen waren gevallen, stierf de Vlaamse boskerel.

Zijn wezen veranderde, 't was of er een sluier over getrokken werd. 't Was de sluier van de dood. Het hijgen bedaarde, het gereutel verstomde, even vertrokken zich nog enige spieren van de keel en het kloeke lijf gaf de strijd op. Verdonk was dood.

— Och Here, vader toch, vader! schreide Thilde en ze kustte het waskleurig gezicht, ze bevochtigde het met tranen, ze vatte de hand, streelde teder over de zwarte pezen en jammerde voort.

— Kom, luisterde Vermeire. Kom, we gaan heen Thilde.

— Och, laat mij hier blijven, dokter, laat mij vader afleggen. Och Here, vader toch! Laat mij bij hem waken!

— Dat mag niet, Thilde, kom nu.

Ze klampte zich aan het hospitaalbed vast, smeekte te mogen blijven, maar met vriendelijk geweld voerde de grijze dokter haar mee. Thilde wendde het hoofd naar de dode, snikkend. Maar een bewaker hielp de geneesheer en samen brachten ze het bedroefde meisje naar het rijtuig! Het binnendeurtje viel toe.

— Vaders lijk zal naar huis komen en bij moeder begraven worden, troostte Vermeire, terwijl de koets wegreed.

Voor het laatst vertoefde Verdonk in zijn hut.

De kist, zoëven uit Ieper tot thuis gebracht, rustte op twee stoelen en Vermeire, die het deksel weggenomen had, zag dromend naar zijn oude vriend. Daar lag nu de boskerel, weggerukt uit zijn harde leven, verslagen, vernietigd in zijn fiere strijd. Zwart stak de baard af tegen het marmerbleek gelaat. De stomparm rustte op de borst en in de rechterhand had Thilde een palmtakje gelegd. Thilde bad, terwijl in een koperen blaker een roetkaars flikkerde.

Vermeire ging heen en kwam na enige tijd met een armvol mos terug.

— Hij sliep zo gaarne op mos, mompelde de oude geneesheer. We zullen er ook in zijn kist leggen, Thilde.

— Ja dokter, ja. Och Here, vader toch, arme vader.

Vermeire hief het lijk op. Thilde legde het mos op de bodem. 't Rechteroog was niet geheel gesloten. De dokter blikte er naar en het was of Verdonk hem aankeek, hem dankte voor zijn medevoelen. Of doelde hij op Thilde die nu alleen achterbleef en vroeg hij aan zijn enige vriend bescherming voor zijn kind?

— Ja, Toon, ja, zei Vermeire bewogen. Ja, slaap maar gerust. Nu toch hebt ge vrede. Ik zal over uw Thilde waken als over mijn eigen kind.

De deur werd geopend. Vader Janssoone en zijn vrouw traden binnen. Sjofel gekleed en toch hadden de oudjes hun best gedaan om statig op de begrafenis te verschijnen.

Ze naderden de kist en sprenkelden wijwater over de dode.

— Thilde, ik heb deernis met u. Houd u kloek, meisje. 't Is wreed, ja. Maar houd moed, wij voelen met u mee, stotterde vrouw Janssoone. De man blikte lang naar het lijk en mompelde:

— Daar ligt ge nu Toon, arme kerel. Ze hebben u toch verjaagd. En plots keerde Janssoone zich om en zijn zware vuist beukte op de tafel, waarna de boer snikkend uit de hut liep. Zijn vrouw en Thilde baden, geknield op de lemen vloer.

Zes mannen verschenen nu. 't Waren bezembinders uit het omliggende, door Vermeire genood als dragers, want de dorpelingen vreesden de baron, en het was toch de vijand van de baron die hier in de kist lag.

De mannen omringden de dode en om beurt lieten ze met het palmtakje enige druppels wijwater op zijn wezen vallen.

— 't Wordt tijd, zei Vermeire zacht. De pastoor verwacht ons.

— Vader! gilde het meisje, onstuimig rechtspringend. Och dokter, is het al tijd, gaat ge de kist sluiten? Och Here, vader toch, weg voor altijd, vader! Een laatste maal zoende ze de dode, niet luisterend naar de oude geneesheer, die haar aanmaande nu kalm te zijn.

Vermeire gaf aan een van de bezembinders een wenk en de ruwe man voerde heel teder de bedroefde dochter weg.

— Toon, jongen, ik sluit dan maar uw kist. Rust zacht, nu hebt ge toch vrede, sprak plechtig de geneesheer en geholpen door een der mannen legde hij het deksel neer en draaide de schroeven toe.

— Hebt ge de baar meegebracht? vroeg hij.

— Neen, wij zullen Toon op onze schouders kerkwaarts dragen.

— Thilde, kind, doe uw mantel aan. Of zoudt ge niet liever hier blijven? 't Is zo een zware gang voor u, hernam Vermeire.

— Neen, ik ga mee, ik wil mijn vader uitgeleide doen. Ach, Here, Vader toch.

— Is het met de toelating van de familie? vroeg één der dragers naar oud Vlaams gebruik.

Thilde hoorde het niet, ze sloeg wenend haar kapmantel om, maar de dokter knikte toestemmend, en de mannen brachten de kist buiten. De bezembinders hieven deze op hun schouders en ze schreden voorwaarts door de grote dreef, die statig welfde als de hoofdbeuk van een kathedraal. Zo werd Verdonk gedragen doorheen het bos, dat hij zo bemind had, waar hij geboren en opgegroeid was, waar hij vroeger rijs sneed en wild stroopte, waar hij zo gaarne voor eeuwig had willen rusten.

Thilde en vrouw Janssoone stapten achter de dragers en Vermeire en

de boer sloten de korte rouwstoet. Anderen durfden niet komen. De stoet kwam nu op de steenweg. Enige landlieden zagen hem en sloegen een kruis, Verdonk een laatste goede reis wensend, en bedachten voorzeker hoe dwaas het was zich tegen de baron te verzetten.

Eindelijk bereikten de dragers het dorp. De klok luidde en haar sombere tonen verkondigden de wachtende parochianen dat de bosuil daar was. Ze wachtten ja, de mannen en vrouwen, maar angstvallig stonden ze te loeren door de gordijntjes, of achter een haag en een hoek.

Sommige verschenen ook op straat en prevelden een gebed voor de Vlaamse boskerel, die in de gevangenis zo akelig gestorven was! Och hadden ze gedurfd, ze zouden het uitgeschreeuwd hebben, dat Toon Verdonk gelijk had, toen hij Zoete verdedigde en de ware plichtige laakte.

De meesten gevoelden nog bewondering voor de bosuil, die de baron de waarheid durfde zeggen. Maar toch, hoe dwaas zich tegen de machtigen te verzetten, dat liep altijd voor de zwakken slecht af.

De pastoor en de koorknapen kwamen het lijk tegen. Plechtig galmden de zangen, en vrouw Janssoone moest de diep bedroefde Thilde steunen, want het meisje gevoelde, dat de grote scheiding nu voltrokken werd.

De dragers lieten de kist zakken en de grijze herder beperelde ze met gewijd water.

En dan trad de kleine stoet over het kerkhof waar reeds hol het graf gaapte, nevens de rustplaats van Thildes moeder, want zo had dokter Vermeire het gewild, hij, die alles bekostigde, zonder het geld, waarvan Verdonk gesproken had, van onder de linde vóór de boshut op te graven.

Het orgel ruiste en de kist werd tussen de lange, gele kaarsen, in de katafalk geschoven en de lijkdienst begon.

En ruim een half uur later stonden Thilde, Vermeire en de anderen om de groeve en klonk het afscheidswoord: «Rust in vrede».

De pastoor deed nu iets heel ongewoons. Hij vatte Thildes hand in de zijne, sloeg de blik opwaarts en fluisterde:

— Naar boven zien, mijn dochter, nu is vader gelukkig. God is barmhartig.

't Was de gewoonte na de begrafenis naar de herberg te gaan en Vermeire nodigde de dragers in een afspanning uit recht over de kerk.

— Leid gij Thilde naar huis. Ik kom strak, fluisterde hij vrouw Janssoone toe.

— Vader, och Here. Hij ligt daar nu, vader toch. Dokter, laat me nog eens kijken, smeekte Thilde. Maar dan luisterde ze naar haar oude vriend en ze nam de arm van vrouw Janssoone en strompelde heen, nog dikwijls omziende naar de groeve die de grafmaker nu haastig vulde.

Vermeire oogde de vrouwen na, die in hun kapmantel gedoken, als schimmen voortschreden. Toen ze uit het zicht waren, ging hij ook in de herberg, wel wetend dat zijn taak nog niet geëindigd was, want hij kende zijn mensen.

De bezembinders stonden bij de toonbank, tikten de glazen tegen één en zeiden:

— Op de rust van Toon!

— Mijnheer de dokter, Toon ligt er nu onder, zei één der kerels. Die loeder van een baron kan gerust zijn!

— Wij kleine mensen zijn toch sukkelaars op de wereld, sprak een andere bezembinder. 'k Heb vroeger dikwijls gewenst het koerspaard of de hazewind van een kasteelheer te zijn!

— Gaat ge zwijgen! zei de dokter.

— Verdoemenis, 't is waar, die zijn beter gesteld dan wij! Die worden ontzien! Maar de kleine mensen zijn alleen maar goed om hun lijf af te beulen voor de groten; armoë te lijden, in een godshuis gestoken te worden gelijk een kind. En sterven, ja, dan komen ze in de hemel, zo troost men ons toch. Een leven vol kommer heet voor ons een vorm van versterving. Maar waarom lijden de rijken geen versterving; zij zijn toch ook zondaars.

— Voor de dood en in de eeuwigheid, vriend, zijn allen gelijk, antwoordde Vermeire. Op de wereld zijn veel misbruiken, ik weet het maar al te goed.

— Wij zijn te braaf, zei de derde bezembinder, veel te braaf. Maar, verdoemenis, wat op mijn hart ligt moet er straks af. 'k Heb Toon op mijn schouders gedragen en ik hem met hem gesproken. Dat is aardig, hé, met een dode. Maar hij heeft geklaagd tegen mij, en mijn gedachten werkten door in het bos en hier in de parochie en bij de put! Ik ga naar het kasteel om de baron zijn zaligheid te zeggen. 'k Ga er staan roepen, dat hij een loeder is, de moordenaar van Toon Verdonk. Dat hij leeft van het zweet van zijn arme pachters en nog veel meer! En dat zal mij deugd doen! En dat ze me dan in de bak draaien, ze mogen, maar het ligt te keren op mijn hart, en het moet er af! De dokter zweeg een wijl en zei dan:

— Vriend, gij moogt dat niet doen. De begrafenis van Toon is deftig geweest, laat het alzo blijven.

— Maar Toon gaat van plezier zich omkeren in zijn kist.  
— Toon rust nu, vriend, laat hem in vrede slapen en verstoor deze dag niet. Gij moogt dat niet doen, jongen. Zijt gij getrouwd?  
— Ja, mijnheer de dokter. En zes kinderen!  
— En gij wilt naar het kot en hen armoede laten lijden, vriend? Zou dat niet laf zijn van u, peins eens wel! En ge moogt niet onrechtvaardig zijn vriend. Al de grote mannen zijn niet tegen ons. Ik weet het wel, er zijn schromelijke misbruiken, maar het volk moet zich treffelijk tonen. Gij moet niet naar het kasteel gaan.  
— De dokter heeft gelijk, zeiden de anderen goedkeurend.  
— 't Zou mij anders zo een deugd doen. Maar het is waar voor mijn vrouw en mijn kinderen, en de tijden zijn slecht.  
Nu sprak men over het ongunstige jaargetijde, over de invoering van de machines die de huisweverij uitschakelden, over de nood die Vlaanderen bedreigde.

Vermeire had een eenvoudige maaltijd laten bereiden, voor Verdonks uitvaart en de bezembinders schaarden zich om de tafel en aten de spijzen, die ze thuis bijna niet te verorberen kregen.

Eindelijk was het tijd om heen te gaan.

Vermeire wilde de dragers belonen, maar toen merkte hij weer welk gouden hart onder de ruwe schors klopte.

— Geld aanvaarden, zei hij, die zo gaarne naar het kasteel was gegaan, geld omdat we Toon gedragen hebben? Neen, dokter, neem het niet kwalijk, maar ik wil het niet. 't Was een dienst van gejonde vriendschap. Wij willen aan onze kameraad niets verdienen!

— Dat is schoon, jongens, antwoordde de oude geneesheer, niet verder aandringend. En nu recht naar huis, niet waar. 't Is een treffelijke begrafting geweest. Gij hebt de baron getoond, dat ge niet zijt, waarvoor hij u houdt. Gij hebt het aan geheel de parochie getoond. En braaf naar huis nu!

Dankbaar drukten de bezembinders Vermeire de hand. Ze blikten nog eens naar het verse heuveltje op de dodenakker en mompelden:

— Toon, kerel, rust zacht.

Vermeire oogde hen na.

— Als kinderen zijn ze. Och, ons volk, laat zich gemakkelijk in het goede leiden, waarom geeft men het geen verlichte opvoeders en voormannen. Xavier van Boschdale of één van zijn vleiers nam nog op een lage manier wraak. Vermeire las het zonderlinge bericht in het weekblad van de streek. «Gister werd te Houthulst begraven, een zekere A.V., die in de gevangenis te Ieper overleed, alvorens hij wegens gewelddadige opstand tegen de gendarmen, waaraan hij zich

zou schuldig gemaakt hebben, gevonnist kon worden. V. had de naam een zeer gevaarlijke stroper te zijn en het schijnt, dat de bevolking van rond het Vrijbos nu veel geruster leeft ».

— Dat is de laatste, maar toch nog de lafste stamp, zei de dokter verontwaardigd.

In Thilde's naam stuurde hij een klinkend antwoord op. Want dat voelde hij zich aan Toons nagedachtenis nog verplicht.

\*  
\*   \*

Vermeire wilde dat Thilde zich in zijn huis zou vestigen, het meisje weigerde hardnekkig.

— Waar vader woonde, wil ik ook wonen, zei ze beslist.

Thilde keerde naar de hut terug, maar vaders tweeloop hing steeds geladen boven de schouw.

Vermeire en Thilde schreven aan Eduard wat er gebeurd was.

De jongeman antwoordde dat na zijn meerderjarigheid — en dat was weldra — hij naar hun dorp zou weerkeren. Het was zijn vurig verlangen zo spoedig mogelijk Thilde te huwen. Hij onderzocht reeds hoe dat best zou kunnen geregeld worden. Hij had een leerzame betrekking gevonden van klerk in een handelszaak te Brussel.

De troostende woorden van haar geliefde en de huwelijksbelofte waren voor Thilde een balsem in die moeilijke stonden. Met hart en lichaam hunkerde ze naar de terugkeer van Eduard van Boschdale. En toch mispreeze ze de van Boschdales om hun onmenselijkheid. Wanneer zij naar hun kasteel keek laaide de toorn in haar ogen, dan balde zij de vuist om wraak. Maar haar Eduard was door dezelfde van Boschdale's verstoten ! Om haar had hij met zijn familie moeten breken.

Thilde beseftte duidelijk hoe hartstochtelijk ze Eduard beminde maar evenzeer zijn vader, de baron, haatte.

**bewerking © 1982-2018, Jan MARCHAU**

ABRAHAM HANS

# DE VLAAMSE BOSKEREL

volksroman bewerkt door Jan Marchau

**bewerking © 1982-2018, Jan MARCHAU**

HELIOS N.V.  
ANTWERPEN / AMSTERDAM